

Research Article/Araştırma Makalesi

Examination of Students' Opinions Related to 11th Grade Guidance Program

Burak BİNGÖL¹ Mehtap SARAÇOĞLU^{*2}

¹ Ministry of National Education, Siirt, Turkey, burbingol@gmail.com

² Siirt University, Faculty of Education, Siirt, Turkey, mehtapsarac@siirt.edu.tr

*Corresponding Author: mehtapsarac@siirt.edu.tr

Article Info

Received: 31 January 2022

Accepted: 10 April 2022

Keywords: Guidance program, high school, school guidance and counseling, program evaluation

 10.18009/jcer.1066003

Publication Language: Turkish

Abstract

This research is a descriptive study with a survey model which was conducted to determine the students' views on the 11th grade guidance program. The sample of the study consists of 863 11th grade students. The "School Guidance Program Evaluation Scale" developed by Topçu (2014) was used as a data collection tool in the research. t-test, Mann Whitney U, One Way Analysis of Variance (ANOVA), and Kruskal Wallis analysis methods were used to compare descriptive statistics and mean scores with the data from the participants' responses. According to the results obtained in the study, in which the views of the students were evaluated according to the sub-dimensions, it was seen that the responses of the students were moderate in all sub-dimensions. In the analysis of the comparison of guidance program sub-dimensions according to the demographic variables of the students, it was found that the students' scores were significantly different in terms of whether they had received service from the guidance and psychological counseling unit, type of high school, average grade and parental education level.

To cite this article: Bingöl, B., & Saraçoğlu, M. (2022). 11. sınıf rehberlik programının öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Journal of Computer and Education Research*, 10 (19), 287-318. <https://doi.org/10.18009/jcer.1066003>

11. Sınıf Rehberlik Programının Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi

Makale Bilgisi

Geliş: 31 Ocak 2022

Kabul: 10 Nisan 2022

Anahtar kelimeler: Rehberlik programı, ortaöğretim, okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık, program değerlendirme

 10.18009/jcer.1066003

Yayın Dili: Türkçe

Öz

Bu araştırma, ortaöğretim 11. sınıf rehberlik programına ilişkin öğrenci görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın örneklemini, 863 ortaöğretim 11. sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, Topçu (2014) tarafından geliştirilen "Okul Rehberlik Programı Değerlendirme Ölçeği" kullanılmıştır. 11. sınıf öğrencilerinin okul psikolojik danışma ve rehberlik programına ilişkin görüşlerinin cinsiyet, lise türü, not ortalaması, okul danışmanlık hizmetinden yararlanma, kardeş sayısı, baba ve anne eğitim düzeylerine göre farklılaşp farklılaşmadığının tespiti amacıyla t-testi, Mann Whitney U, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve Kruskal-Wallis testi yapılmıştır. Öğrencilerin görüşlerinin tüm alt boyutlarda orta düzeyde olduğu görülmektedir. Öğrencilerin demografik değişkenlerine göre rehberlik programına ilişkin alt boyutların karşılaştırılması analizlerinde, öğrencilerin daha önce rehberlik ve psikolojik danışmanlık biriminden hizmet alıp almama durumu, lise türü, not ortalaması ile anne ve baba eğitim düzeyi bakımından anlamlı ölçüde farklılaştığı bulunmuştur.

Summary

Examination of Students' Opinions Related to 11th Grade Guidance Program

Burak BİNGÖL ¹ Mehtap SARAÇOĞLU ^{*2}

¹ Ministry of National Education, Siirt, Turkey, burbingol@gmail.com

² Siirt University, Faculty of Education, Siirt, Turkey, mehtapsarac@siirt.edu.tr

*Corresponding Author: mehtapsarac@siirt.edu.tr

Introduction

High school education is the level of education that corresponds to the most critical period of life-long development. Students who are studying at the high school level are also known to be in a developmental transition phase in their lives. This transition phase, expressed as the period of adolescence, provides important tips on how students will become individuals later in their lives. The secondary education period is described as a training stage in which students are at a critical stage for individualization. It can be challenging to overcome the psychosocial and academic problems of adolescent students. At the same time, the school guidance and psychological counseling services where students spend most of their time in school during the day play an important role in maintaining the academic achievements of students, preventing risky behavior, and maintaining psychosocial functionality. The 11th grade guidance program can help students to become more functional individuals with qualified psychosocial support in the school environment and non-school social environment that can be provided during this period. The benefits of the service provided will guide students to the level of usage of school guidance and psychological counseling services, to become aware of the guidance and psychological counseling program and students' views on the program will lead to the configuration of more effective programs in the following years.

It is thought that the student views covered in the problem of this research can contribute to both practice and research areas by developing student-centered guidance and psychological counseling programs and by obtaining up-to-date data on student opinion.

Method

This research aimed to examine the opinions of 11th graders regarding the school guidance program. The research was designed through descriptive and casual-comparative models. The descriptive model is intended to describe the situations; however, the casual-comparative design focuses on the underlying reasons stemming from the independent variables without any manipulation (Karasar, 2013). In this study, the opinions of 11th grade students about the guidance program were classified according to the sub-dimensions and the study was carried out by comparing these in terms of demographic variables.

The population of the research is made up of 2280 secondary 11th grade students at 25 public schools in Siirt city center in the 2018-2019 academic year. The sample of the study consists of 863 11th graders who were educated in 12 public schools in Siirt city center in Turkey. A simple random sampling method was used to create the sample. This method gives each instance an equal probability of selection. Here, the meaning of giving each sample unit equal selection is defined as the equal probability of selecting each sample from the population (Büyüköztürk, 2011).

Results, Discussion and Conclusion

According to the findings of the personal guidance subsidy, students' participation in the school guidance program for personal guidance services is moderate. However, participation in the school guidance program is shown to be the lowest in the size of personal guidance about other sub-dimensions. It has been found that the statement that students have agreed most in the sub-dimension of personal guidance is "Helps me get the help I need to solve the problems I face", and the statement they have agreed least is "Effective in dealing with the problems I have in my relations with the opposite sex". Given the highest and lowest level of agreeing with the statement, it is seen that students can benefit from guidance services for their problems, but do not use enough guidance services to obtain the physical health habits and physical differences of the period. This can be explained by the increased risk of adolescent behavior and the restriction of sharing about behaviors. It is believed that there is a possibility that adolescents avoid sharing because they do not want to be constrained by use disorders such as cigarettes, alcohol and substances, digital games, and social media, which may pose a threat to the health of individuals.

In the case of the differentiation levels of personal guidance sub-sized participation, according to demographic variables, it was observed that the students of technical Anatolian high school received the highest score in the sub-dimension of personal guidance, and the students of the social science high school received the lowest score. The extent of personal guidance varies significantly according to the level of education of parents, 11. among the students, the attendance levels of the parents of the secondary school and their mothers in the high school were the highest.

According to the findings regarding the sub-dimension of professional guidance, it is seen that the participation of the students is moderate. The statement in which the participants agreed the most was “Effective in setting goals for the future”; the expression in which they agreed the least was the expression “Allows me to recognize the abilities”. In line with the statement that the students agreed with the highest rate, it is seen that students benefit from school guidance and psychological counseling services regarding their professional preferences. However, it is considered that the school guidance and psychological counseling unit is not sufficient given the student’s views to reveal their abilities of the students. When the difference in agreement rates to the sub-dimension of professional guidance is examined according to demographic variables, it is seen that the agreement rates of vocational and technical Anatolian high school students regarding the sub-dimension of professional guidance are highest according to the type of high school. The lowest attendance type was determined as social sciences high school. It was determined that the opinions regarding the sub-dimension of professional guidance differed in terms of having previously received guidance services and that the vocational guidance sub-dimension scores of the students who stated that they had received services before were higher. According to the level of maternal education, it was observed that the difference in the agreement rates of the students regarding the sub-dimension of vocational guidance was significant and the agreement rates of the students whose mothers graduated from high school in the sub-dimension of professional guidance were higher. It can be said that mothers have an adequate level of education to obtain information from the right source.

According to the findings regarding the sub-dimension of educational guidance, it is seen that the agreement rate of the students is moderate. It is seen that it is the sub-dimension with the highest participation of 11th grade students. Among the answers, it is seen that the expression with the highest agreement rate is “Useful in terms of gaining the

habit of studying". It is seen that the state with the lowest agreement rate is "It allows me to be aware of the educational and social opportunities around the school". When the findings regarding the sub-dimension of educational guidance according to demographic variables are examined, the agreement rate in vocational and technical Anatolian high school students is highest; students who have previously reported receiving guidance have a high agreement rate in the sub-dimension of educational guidance; it was observed that the difference in agreement rate in the sub-dimension of educational guidance according to the number of siblings was significant. Participants who reported having a sibling had higher scores than other students.

According to the level of parental education, students whose fathers graduated from secondary school and whose mothers were not literate were found to have a higher agreement rate in the dimension of educational guidance. The result can be explained as a situation in which parents have less knowledge of their children's education in terms of their level of education and are limited in having up-to-date information that can guide their children.

When the findings of the guidance teacher subdivision are examined, the highest agreement rate of the students is "Class guidance teachers are willing to implement guidance activities"; "School guidance counselors can monitor students' personal-social development and course achievements". It is seen that the difference between the agreement rate averages of the expressions in the sub-dimension of the guidance counselor is very small and moderate.

When the findings regarding the sub-dimension of the guidance teacher are examined according to demographic variables, it is seen that the scores of vocational and technical Anatolian high school students are the highest. It is thought that the agreement rate of students may be higher because the school guidance and psychological counseling services in vocational and technical Anatolian high schools have focused on different subjects than other types of high schools. Vocational and technical Anatolian high school students may benefit more from the guidance services related to the vocational and technical courses they have taken within the scope of their curriculum or may feel the need to learn more about the field and elective courses. It was observed that the students who previously reported receiving guidance had the highest agreement rate scores for views on the sub-dimension of the guidance counselor and the highest participation of students with a GPA of

60-70. It is previously thought that students may be more willing to receive services because of their positive views on guidance counselors or the school guidance and psychological counseling unit, and therefore the participation of students receiving services is higher.

When the findings regarding the sub-dimension of the school's conditions are examined, it is seen that the highest participation of the students regarding the lower dimension is "The number of guidance teachers in the school is sufficient". The lowest agreement rate is "One lesson hour per week is sufficient to implement guidance activities". When the differentiation levels of the sub-dimension of the school conditions are examined according to demographic variables, the scores of vocational and technical anatolian high school students are highest; while it is seen that the agreement rate of the student's social sciences high school and Anatolian high school is the lowest. Just as the opinions about the guidance counselor are higher in vocational and technical Anatolian high school students, it is seen that vocational and technical Anatolian high school students have a higher agreement rate in the sub-dimension of the school conditions. High school students who attend the specified high school type have more positive opinions about the conditions of the school than other types of high schools.

Students with a GPA of 60-70 have the highest sub-dimension scores in the sub-dimension of the school conditions; students with 4 or more siblings had the highest sub-dimension scores of the school's requirements. It is thought that students with GPAs between 60 and 70 may want to use school guidance and psychological counseling services for academic success. On the other hand, it is thought that students with 4 or more siblings may have adopted the guidance unit as a unit where they can get help outside the family. When considered in terms of the level of paternal education, the low level of education in the parents may lead to the need for students to benefit more from the resources in the school environment.

Giriş

Eğitimin, bireyleri dönemin toplumsal koşullarına uygun bir biçimde geleceğe hazırlamasında önemli işlevleri bulunmaktadır. Günümüzde, toplumsal değişimlerin neticesinde okullardaki eğitim hizmetleri salt akademik içerik barındırmamakta, kişilerin topluma faydalı olabilecek işlevsel bireyler olmasına yardımcı olabilecek yöntemleri ve programları içermektedir (Yeşilyaprak, 2000). Söz konusu programların, değişen koşullara göre uyarlanabilir ve esnek olmasının, etkili hizmetin sağlanması açısından önemi oldukça fazladır. Bu çerçevede rehberlik ve psikolojik danışma programları, okullarda akademik yapıyı geliştirmesinin yanısıra öğrencilerin psikososyal, mesleki ve akademik gelişimine katkı sağlayabilecek hizmetler içermektedir (Kuzgun, 2014). Psikolojik danışmanlık ve rehberlik, öğrencilere sunulan hizmetler bakımından okullarda aynı olmakla birlikte, eğitimin her aşaması ve kademesinde öğrencilerin gelişim düzeylerine göre farklılık gösterebilir (Bhargava & Sriram, 2016). Liselerde rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri, kuruma bağlı olarak ve sınıf kademelerine göre değişmektedir. Bu durum, öğrencilerin bu hizmetlere ilişkin algılarının farklı olmasına yol açabilmektedir. Bilgi bir nesne, bir kurum veya okul olarak kabul edildiğinde, öğrenci, nesneyi ve kurumları tanımlamak için danışmanlık hizmetleri almalıdır. Böylece öğrenciler, okullarıyla iyi bir ilişki içinde olmak ve kendilerini tanımlamak için bilgi ve becerilerini kolayca geliştirmek açısından rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinden faydalanabilmektedirler.

Ortaöğretim rehberlik hizmetinin temel amacı, öğrencilere kendilerini tanımaya ve değerlendirmeye yönelik beceriler kazandırmaktır (Kuzgun, 2014). Ortaöğretim rehberlik hizmetleri, öğrencilerin ders içi ve ders dışı etkinlikleri benimsemelerine yardımcı olurken, yeteneklerini de dikkate alarak doğru seçimleri yapmalarına yardımcı olmaktadır (Yüksel-Şahin, 2015). Öğrencinin ihtiyacına bağlı olarak ortaöğretim kurumlarında rehberlik hizmetleri düzeltici ve önleyici olmalıdır (Burmansah, Rugaiyah, Mukhtar, 2020; Mironova, 2016; Ripki, Murni, & Wahyudi, 2019). Aynı zamanda ortaöğretim rehberlik hizmetleri sınıf düzeylerine ilişkin kazandırılması hedeflenen yeterlilik alan etkinliklerine göre farklılık göstermektedir. Yeterlilik alan etkinlikleri; okula ve çevreye uyum, toplum ve aile, kişilerarası ilişkiler, eğitsel başarı, eğitsel ve mesleki gelişim, güvenli ve sağlıklı hayat ve kendini kabul konularını içermektedir. Bu etkinliklerdeki farklılıklar genellikle: 9. sınıf öğrencilerine yönelik, oryantasyon ve kişiler arası ilişkiler; 10. sınıf öğrencilerine yönelik, akademik ve sosyal gelişim; 11. sınıf öğrencilerine yönelik akademik, mesleki ve kişisel-

sosyal gelişim; 12. sınıf öğrencilerine yönelik ise kariyer planlama etkinliklerinin ağırlık kazanmasında ortaya çıkmaktadır.

Ortaöğretim 11. sınıf mesleki rehberlik hizmetleri, öğrencilerin başarılı bir kariyere sahip olmaları için olumlu bir tutum ve beceri gelişimini benimsemelerine yardımcı olmaktadır. 11. sınıf rehberlik hizmetleri, öğrencilere sosyal kurallara ve mesleki yaşama hazırlanmada destek olmaktadır (Yeşilyaprak, 2007). Rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri aracılığıyla, karakterlerinin farklılıkları ve benzerlikleri ile öğrendikleri arasında karşılaştırmalar yapabilen öğrenciler, okullarına ve gelecekteki kariyerlerine ilişkin seçeneklerini göz önünde bulundurarak, gerçekçi seçimler yapmalarına etki edebilecek sorunlarla yüzleşmeye hazırlanırlar (Kuzgun, 2014). Ortaöğretim 11. sınıf rehberlik hizmetlerinden beklenen performansı elde etmek için, ergenlik dönemi gelişimi ile ilgilenen tüm kişilerin iş birliği yapması gerekmektedir. Tüm eğitim düzeyleri için önemli olan rehberlik, ortak katılım, destek ve iş birliğinin temel ilkeleri, öğretmen-öğrenci ilişkisinin daha yoğun ve kritik olduğu ortaöğretim kurumlarında kritik bir öneme sahiptir (Kuzgun, 2014). Ebeveynler ve öğretmenler ortak bir anlayışa ve iş birliğine sahip olmalıdır. Öğrenciler ebeveynlerine bağımlı olmasına rağmen, ergenlik döneminin getirdiği psikososyal ve fiziksel özelliklerin neticesinde, içgüdüsel olarak hareket etme eğilimindedir (Tan, 2000). Rehberlik ve psikolojik danışmanlık, bireyin kendini tanıması, bilgilendirme, yönlendirme ve yerleştirme, izleme, uygunluk ve okul hizmetlerine yönlendirme hizmetlerini kapsamaktadır. Ayrıca, okul psikolojik danışmanlık ve rehberlik programı, ebeveynlere yönelik hizmetlerin ve çevre ile ilişkilerin etkinliği ve iyileştirilmesinin bir parçası olarak görülür (Yüksel-Şahin, 2015).

“Psikolojik danışma hizmeti”, rehberlik hizmetlerinin ana parçasıdır (Yeşilyaprak, 2007). Bu hizmet, öğrencilerin bireysel olarak kendilerini tanıma, geliştirme ve çevreye adaptasyon, problem çözme ve karar verme süreçlerini gerçekleştirmelerine yardımcı olma eylemleri ve yöntemlerini içerir (Kuzgun, 2014). Kendini tanıma hizmeti, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin temel amacıdır (Joker & Ghaderi, 2015). Rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri aynı zamanda öğrencilerin sosyal aktivitelere katılmalarına yardımcı olur, öğrenciyi psikolojik danışma hizmetlerini kullanmaya ikna eder ve gelişimlerini teşvik etmek için seçmeli dersleri belirlemesine yardımcı olur (Yeşilyaprak, 2000). Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin hedeflerine ulaşması ve uzun vadeli yararlanım

sunmasına ilişkin, bu belirli alanlardan hizmet alan öğrencilerin kendilerini nasıl adapte ettiklerini ve ne kadar gelişmiş olduklarını görmelerini sağlamaktadır (Tan, 2000).

Alanyazında okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık programına ilişkin olarak öğrenci, öğretmen ve okul yöneticilerinin görüşlerini inceleyen araştırmalar bulunmaktadır (Yüksel-Şahin, 2008). Ancak 11. sınıf öğrencilerinin okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık programına ilişkin görüşlerini inceleyen araştırmaya rastlanmamıştır. Bu yönüyle bu araştırmanın alanyazına hem ileri uygulama hem de ileri araştırmalar açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada, özellikle son dönemde yapılan etkinlik ve program değişikliklerinin öğrencilerin görüşlerine göre değerlendirilmesiyle Türkiye’de ortaöğretim rehberlik hizmetlerine ilişkin son durumun değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Bu araştırmanın genel amacı, ortaöğretim 11. sınıf rehberlik programına ilişkin öğrenci görüşlerini belirlemektir. Araştırmanın genel amacına bağlı olarak şu alt problemlere yanıt aranmıştır:

1. Ortaöğretim 11. sınıf öğrencilerinin *kişisel rehberlik, mesleki rehberlik, eğitsel, rehberlik; rehber öğretmen; okulun şartları açısından rehberlik* konusunda okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık programı hakkındaki görüşleri nelerdir?
2. Ortaöğretim 11. sınıf öğrencilerinin okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık programı hakkındaki görüşleri; *cinsiyet, lise türü, not ortalaması, daha önce okul danışmanlık hizmetinden yararlanma durumu, kardeş sayısı, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi* değişkenlerine göre farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Araştırmaya konu olan olayı birey ya da nesnelere herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Önemli olan, araştırmaya konu olan her ne ise onu uygun bir şekilde gözleyip belirleyebilmektir (Karasar, 2013). Araştırma ayrıca, ortaöğretim 11. sınıf öğrencilerinin okul psikolojik danışma ve rehberlik programına ilişkin görüşlerinin cinsiyet, lise türü, not ortalaması, okul danışmanlık hizmetinden yararlanma, kardeş sayısı, baba ve anne eğitim düzeylerine göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek amacıyla nedensel karşılaştırma modelini içermektedir.

Nedensel karşılaştırma araştırma modeli, araştırma kapsamına giren katılımcılara veya koşullara müdahale etmeksizin katılımcılara ait farklılıkların nedenlerini veya sonuçlarını incelemeyi hedefler (Karasar, 2013).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Siirt il merkezinde bulunan 25 lisede öğrenim görmekte olan 2280 11. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise Siirt il merkezinde 12 devlet okulunda eğitim gören 863 11. sınıf öğrencisinden oluşturmaktadır. Örneklemin oluşturulmasında, basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Basit seçkisiz örnekleme; her bir örneklem seçimine eşit seçilme olasılığı vererek seçilen birimlerin örnekleme alınmasıdır (Büyüköztürk, 2011). Örnekleme ilişkin demografik değişkenlerin dağılımı Tablo 1’de verilmiştir:

Tablo 1. Araştırmaya katılan ortaöğretim öğrencilerinin demografik nitelikleri

Demografik Nitelik	Gruplar	N	%
Cinsiyet	Kız	446	51.68
	Erkek	417	48.32
	Toplam	863	100.0
Lise türü	Fen Lisesi	102	11.82
	Anadolu Lisesi	228	26.42
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	240	27.81
	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	216	25.03
	Sosyal Bilimler Lisesi	77	8.92
	Toplam	863	100.0
Not ortalaması	50 ve altı	20	2.32
	50-60	104	12.05
	60-70	172	19.93
	70-80	264	30.59
	80-90	214	24.8
	90 ve üzeri	89	10.31
	Toplam	863	100.0
Birimden daha önce yararlanmış olma	Evet	446	51.68
	Hayır	417	48.32
	Toplam	863	100.0
Kardeş sayısı	Tek çocuk	12	1.39
	1	10	1.16
	2	54	6.26
	3	107	12.4
	4 veya üstü	680	78.79
	Toplam	863	100.0
Baba eğitim	İlkokul	267	30.94
	Ortaokul	220	25.5
	Lise	193	22.36
	Üniversite	135	15.64
	Okuryazar değil	48	5.56
	Toplam	863	100.0
Anne eğitim	İlkokul	430	49.83
	Ortaokul	178	20.62
	Lise	73	8.46
	Üniversite	41	4.75
	Okuryazar değil	141	16.34
	Toplam	863	100.0
Okulda rehber öğretmeniniz var mı?	Evet	863	100.0

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak, Topçu (2014) tarafından geliştirilen “Okul Rehberlik Programı Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek iki bölümden ve beş alt boyuttan oluşmaktadır. Birinci bölümde, öğrencilerin kişisel bilgilerini (cinsiyet, lise türü, not ortalaması, rehberlik biriminden daha önce hizmet alıp almadığı, kardeş sayısı, anne-baba eğitim durumu) toplamaya yönelik sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ise, rehberlik programını değerlendirmek amacıyla 35 soru yer almaktadır. Ölçeğin, Cronbach-alpha güvenirlik katsayısı .962 olarak belirlenmiştir. 5 alt boyut için Cronbach-alpha güvenirlik katsayısı; kişisel rehberlik alt boyutu .814, mesleki rehberlik alt boyutu .810, eğitsel rehberlik alt boyutu .832, rehber öğretmen alt boyutu .843 ve okulun şartları alt boyutu için de .875 olarak bulunmuştur. Bu araştırmada alt boyutların iç tutarlılık katsayıları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Okul rehberlik programı değerlendirme ölçeğinin alt boyutları ve Cronbach-Alpha katsayıları

Boyutlar	Boyutlarla İlgili Maddeler	Cronbach-Alpha Katsayıları
Kişisel Rehberlik	6-7-8-9-10-11-12-13-14-15-16-17-18-19-20	.94
Mesleki Rehberlik	21-22-23-24-25-26-27-28-29	.93
Eğitsel Rehberlik	1-2-3-4-5	.87
Rehber Öğretmen	30-31-32	.81
Okulun Şartları	33-34-35	.65
Toplam	35 Madde	.96

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması için ilk olarak Siirt İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden araştırma izni alınmıştır. Siirt il merkezinde 2018-2019 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören 11. sınıf öğrencilerine ölçekler uygulanmıştır. Ölçek çalışması, uygulama yapılan okullardaki okul rehber öğretmenleri eşliğinde yürütülmüştür. Toplamda 865 öğrenciye ölçek uygulanmıştır. Uygulanan ölçeklerden 2 tanesi geçersiz kabul edilip araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Buna göre, 863 ölçek geçerli kabul edilip analize tabi tutulmuştur.

Verilerin Analizi

Verilerin istatistiksel analizleri için SPSS programından yararlanılmıştır. Araştırmada, öğrencilerin kişisel bilgilerinin betimleyici istatistikleri için frekans ve yüzde değerleri kullanılmıştır. Öğrenci ölçeğinden elde edilen verilerin ortalamaları ve çalışmanın bağımsız değişkenleri olan kişisel bilgilere göre alt boyutların farklılaşma düzeyleri incelenmiştir. Kişisel bilgilere ilişkin bazı veri setlerinin normal dağılmaması sebebiyle parametrik

olmayan testler kullanılmıştır. Karşılaştırma analizi için parametrik olmayan istatistiksel analizler arasındaki ikili gruplarla “Mann Whitney U testi”, ikiden fazla grup içeren demografik değişkenlerin karşılaştırılması için “Kruskal Wallis Homojenlik Testi” uygulanmıştır. Homojen dağılım gösteren kişisel değişkenlerin karşılaştırılması için parametrik istatistiksel analizler arasında, karşılaştırmalar için ikili gruplarda “Bağımsız Örneklem t testi”, ikiden fazla grup içeren demografik değişkenlerin karşılaştırılması için “Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)” uygulanmıştır. Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları doğrultusunda farklılığın kaynağını saptamak için Post Hoc analizlerinden Tukey HSD uygulanmıştır. Analizlerde anlamlılık değeri .05 olarak alınmıştır. Araştırmada, verilerin yorumlanmasında yer alan puan aralıkları ve anlamı Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Araştırma ölçeğindeki derecelendirme seçeneklerinin puanlara göre dağılımı

Seçenekler	Puanlar	Puan Aralığı	Ölçek Değerlendirme
Kesinlikle Katılmıyorum	1	1.00-1.79	Yetersiz
Katılmıyorum	2	1.80-2.59	Alt Düzey
Kısmen Katılıyorum	3	2.60-3.39	Orta Düzey
Katılıyorum	4	3.40-4.19	Üst Düzey
Tamamen Katılıyorum	5	4.20-5.00	Çok Üst Düzey

Bulgular

11. Sınıf Öğrencilerinin Rehberlik Programı Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular

11. sınıf öğrencilerinin rehberlik programı alt boyutuna ilişkin görüşlerini incelemek için betimsel istatistiksel analiz uygulanmıştır. Analize ilişkin bulgular Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. 11. sınıf öğrencilerinin rehberlik programına ilişkin görüşlerine ait bulgular

Boyutlar	N	\bar{x}	S	Yorum
Kişisel Rehberlik	863	2.97	1.28	Orta düzey
Mesleki Rehberlik	863	3.25	1.32	Orta düzey
Eğitsel Rehberlik	863	3.35	1.28	Orta düzey
Rehber Öğretmen	863	3.16	1.35	Orta düzey
Okulun Şartları	863	2.98	1.45	Orta düzey
Genel Katılım	863	3.14	1.33	Orta düzey

11. sınıf öğrencilerinin rehberlik programına alt boyutuna ilişkin görüşleri incelendiğinde, eğitsel rehberlik programına yönelik görüşlerinin en yüksek düzeyde (\bar{x} =3.35) olduğu, buna karşılık kişisel rehberlik programına yönelik görüşlerinin ise en düşük düzeyde (\bar{x} =2.97) olduğu görülmektedir (Tablo 4). Ayrıca puan ortalamaları dikkate alınarak bir değerlendirme yapıldığında, 11. sınıf öğrencilerinin tüm alt boyutlarda vermiş oldukları yanıtların orta düzeyde olduğu görülmektedir. Ayrıca 11. sınıf öğrencilerinin

rehberlik programına ilişkin genel değerlendirmelerini ortaya koyan katılımlarının da orta düzeyde ($\bar{x}=3.14$) olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 4).

11. Sınıf Öğrencilerinin Kişisel Rehberlik Programına İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular

Araştırmaya katılan 11. sınıf öğrencilerinin rehberlik programının kişisel rehberlik boyutuna ilişkin görüşlerine ait ortalama ve standart sapma değerleri için betimsel istatistik bulguları Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. 11. sınıf öğrencilerinin kişisel rehberlik boyutuna ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri

Boyut Adı	Madde No	Ölçek Maddeleri	Öğrenciler		
			\bar{x}	SS	
Kişisel Rehberlik	6.	Okulda yararlanabileceğim olanaklar hakkında bilgi sahibi olmamı sağladı.	3.18	1.272	
	7.	Sınav kaygısıyla baş edebilmemde etkilidir.	3.10	1.302	
	8.	Ergenlik döneminin bedensel ve duygusal değişimlerin ortaya çıkardığı durumlara uyum sağlamamda etkilidir.	2.82	1.303	
	9.	Bedensel sağlığım için gerekli alışkanlıkları edinmemde yararlıdır.	2.81	1.261	
	10.	Kişilerarası iletişimimi güçlendirmem açısından yararlıdır.	3.02	1.257	
	11.	Öfke ile baş etme yollarını öğrenmemi sağlar.	2.88	1.303	
	12.	Kişiler arası ilişkilerde anlaşmazlıkları çözebilmem açısından yararlıdır.	3.05	1.228	
	13.	Akran baskısıyla baş edebilme becerilerini geliştirmemde yararlıdır.	2.90	1.261	
	14.	Okulda sorunların ortaya çıkmadan önlenmesinde etkilidir.	3.05	1.290	
	15.	Eğitim-öğretim etkinlikleri içindeki grup çalışmalarına aktif olarak katılmamı sağlar.	2.93	1.298	
	16.	Duygusal ve sosyal uyum sorunlarının çözümünde etkilidir.	2.97	1.269	
	17.	Karşılaştığım sorunların çözümünde gereken yardımı alabilmemi sağlar.	3.20	1.291	
	18.	Karşı cinsle ilişkilerimde yaşadığım sorunlarla başa çıkamamda etkilidir.	2.65	1.382	
	19.	Sosyal beceri geliştirmem konusunda etkilidir.	3.04	1.308	
	20.	Özgüven ve özsaygımı geliştirmem konusunda etkilidir.	3.13	1.337	
	Toplam			2.97	1.28

11. sınıf öğrencilerinin kişisel rehberlik faktörüne ilişkin görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin en çok katılım gösterdikleri ifadelerin “Karşılaştığım sorunların çözümünde gereken yardımı alabilmemi sağlar.” ($\bar{x}=3.20$) ve “Okulda yararlanabileceğim olanaklar hakkında bilgi sahibi olmamı sağladı.” ($\bar{x}=3.18$) ifadeleri olduğu görülmektedir. Öğrencilerin en az katılım gösterdikleri ifadelerin ise, “Karşı cinsle ilişkilerimde yaşadığım sorunlarla başa çıkamamda etkilidir.” ($\bar{x}=2.65$) ve “Bedensel sağlığım için gerekli alışkanlıkları edinmemde yararlıdır.” ($\bar{x}=2.81$) ifadeleri olduğu görülmektedir (Tablo 5).

11. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Rehberlik Programına İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular

Araştırmaya katılan 11. sınıf öğrencilerinin mesleki rehberlik programına ilişkin görüşlerine ait ortalama ve standart sapma değerleri için betimsel istatistik bulguları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. 11. sınıf öğrencilerinin mesleki rehberlik boyutuna ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri

Boyut Adı	Madde No	Ölçek Maddeleri	Öğrenciler	
			\bar{x}	SS
Mesleki Rehberlik	21.	Okulda seçebileceğim dersler hakkında bilgi sahibi olmamı sağlar.	3.31	1.337
	22.	Bana uygun olan dersleri seçmemin önemini kavramamı sağlar.	3.29	1.343
	23.	Seçebileceğim dersler ile meslekler arasındaki ilişkiyi fark etmemi sağlar.	3.33	1.334
	24.	Mesleki değerlerimi fark etmemi sağlar.	3.22	1.300
	25.	İlgilerimi tanımamı sağlar.	3.06	1.292
	26.	Yeteneklerimi tanımamı sağlar.	2.98	1.366
	27.	Seçebileceğim meslekleri tanımam açısından yararlıdır.	3.36	1.316
	28.	Geleceğe ilişkin hedef belirlememde etkilidir.	3.40	1.297
	29.	Meslek ve kariyer olanaklarım hakkında doğru ve kapsamlı bilgiye ulaşmamı sağlar.	3.30	1.310
Toplam			3.25	1.32

11. sınıf öğrencilerinin mesleki rehberlik faktörüne ilişkin görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin en çok katılım gösterdikleri ifadelerin "Geleceğe ilişkin hedef belirlememde etkilidir." ($\bar{x}=3.40$) ve "Seçebileceğim meslekleri tanımam açısından yararlıdır." ($\bar{x}=3.36$) ifadeleri olduğu görülmektedir. Öğrencilerin en az katılım gösterdikleri ifadelerin ise, "Yeteneklerimi tanımamı sağlar." ($\bar{x}=2.98$) ve "İlgilerimi tanımamı sağlar." ($\bar{x}=3.06$) ifadeleri olduğu görülmektedir (Tablo 6).

11. Sınıf Öğrencilerinin Eğitsel Rehberlik Programına İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular

Araştırmaya katılan 11. sınıf öğrencilerinin eğitsel rehberlik programına ilişkin görüşlerine ait ortalama ve standart sapma değerleri için betimsel istatistik bulguları Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. 11. sınıf öğrencilerinin eğitsel rehberlik boyutuna ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri

Boyut Adı	Madde No	Ölçek Maddeleri	Öğrenciler	
			\bar{x}	SS
Eğitsel Rehberlik	1.	Öğrencileri ilgilendiren yönetmelikleri tanımam açısından yararlıdır.	3.32	1.340
	2.	Akademik başarıyı arttırmam açısından yararlıdır.	3.39	1.281
	3.	Ders çalışma alışkanlığı kazanabilmem açısından yararlıdır.	3.48	1.272
	4.	Verimli ders çalışma tekniklerini öğrenmemi sağlar.	3.48	1.280
	5.	Okul çevresindeki eğitsel ve sosyal imkânlardan haberdar olmamı sağlar.	3.10	1.274
Toplam			3.35	1.28

11. sınıf öğrencilerinin eğitsel rehberlik faktörüne ilişkin görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin en çok katılım gösterdikleri ifadelerin “Ders çalışma alışkanlığı kazanabilmem açısından yararlıdır.” ($\bar{x}=3.48$) ve “Verimli ders çalışma tekniklerini öğrenmemi sağlar.” ($\bar{x}=3.48$) ifadeleri olduğu görülmektedir. Öğrencilerin en az katılım gösterdikleri ifadelerin ise, “Okul çevresindeki eğitsel ve sosyal imkânlardan haberdar olmamı sağlar.” ($\bar{x}=3.10$) ve “Öğrencileri ilgilendiren yönetmelikleri tanımam açısından yararlıdır.” ($\bar{x}=3.32$) ifadeleri olduğu görülmektedir (Tablo 7).

11. Sınıf Öğrencilerinin Rehberlik Öğretmen Boyutuna İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular

Araştırmaya katılan 11. sınıf öğrencilerinin rehber öğretmene ilişkin görüşlerine ait ortalama ve standart sapma değerleri için betimsel istatistik bulguları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. 11. sınıf öğrencilerinin rehber öğretmen boyutuna ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri

Boyut Adı	Madde No	Ölçek Maddeleri	Öğrenciler	
			\bar{x}	SS
Rehber Öğretmen	30.	Sınıf rehber öğretmenleri, rehberlik etkinliklerini uygularken isteklidir.	3.19	1.407
	31.	Sınıf rehber öğretmenleri öğrencilerin, kişisel-sosyal gelişimlerini ve ders başarılarını takip edebilmektedir.	3.16	1.351
	32.	Okul rehber öğretmenleri öğrencilerin, kişisel-sosyal gelişimlerini ve ders başarılarını takip edebilmektedir.	3.15	1.320
Toplam			3.16	1.35

11. sınıf öğrencilerinin rehber öğretmene ilişkin görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin en çok katılım gösterdikleri ifadenin “Sınıf rehber öğretmenleri, rehberlik etkinliklerini uygularken isteklidir.” ($\bar{x}=3.19$) ifadesi olduğu görülmektedir. Öğrencilerin en az katılım

gösterdikleri ifadenin ise, “Okul rehber öğretmenleri öğrencilerin, kişisel-sosyal gelişimlerini ve ders başarılarını takip edebilmektedir.” ($\bar{x}=3.15$) olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 8).

11. Sınıf Öğrencilerinin Okulun Şartlarına İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular

Araştırmaya katılan 11. sınıf öğrencilerinin okulun şartlarına ilişkin görüşlerine ait ortalama ve standart sapma değerleri için betimsel istatistik bulguları Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. 11. sınıf öğrencilerinin okulun şartları boyutuna ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri

Boyut Adı	Madde No	Ölçek Maddeleri	Öğrenciler	
			\bar{x}	SS
Okulun Şartları	33.	Okul idaresi, rehberlik programının uygulanmasında destekleyici ve yardımcıdır.	3.07	1.354
	34.	Okuldaki rehber öğretmen sayısı yeterlidir.	3.12	1.445
	35.	Rehberlik etkinliklerini uygulayabilmek için haftada bir (1) ders saati yeterlidir.	2.77	1.560
Toplam			2.98	1.45

11. sınıf öğrencilerinin okulun şartlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin en çok katılım gösterdikleri ifadenin “Okuldaki rehber öğretmen sayısı yeterlidir.” ($\bar{x}=3.12$) ifadesi olduğu görülmektedir. Öğrencilerin en az katılım gösterdikleri ifadenin ise, “Rehberlik etkinliklerini uygulayabilmek için haftada bir ders saati yeterlidir.” ($\bar{x}=2.77$) olduğu görülmektedir (Tablo 9).

Cinsiyet Değişkenine Ait Bulgular

11. sınıf öğrencilerinin rehberlik programına ilişkin görüşlerini cinsiyet değişkeni açısından karşılaştırmak için bağımsız örneklem için t testi kullanılmış ve sonuçları Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. 11. sınıf öğrencilerinin rehberlik programına ilişkin görüşlerinin alt boyutlarının cinsiyete göre karşılaştırılması

Boyutlar	Gruplar	N	\bar{X}	SS	sd	t	p
Kişisel Rehberlik	Kız	446	2.95	.970	861	-1.11	0.26
	Erkek	417	3.03	.954			
	Toplam	863					
Mesleki Rehberlik	Kız	446	3.22	1.087	861	-0.95	0.33
	Erkek	417	3.29	1.044			
	Toplam	863					
Eğitsel Rehberlik	Kız	446	3.30	1.046	861	-0.81	0.41
	Erkek	417	3.36	1.026			
	Toplam	863					
Rehber Öğretmen	Kız	446	3.21	1.188	861	1.06	0.28

	Erkek	417	3.12	1.137			
	Toplam	863					
	Kız	446	3.01	1.164	861	0.56	0.57
Okulun Şartları	Erkek	417	2.97	1.069			
	Toplam	863					

* $p < .05$

Analiz sonuçlarına göre, öğrencilerin kişisel rehberlik [$t_{(861)} = -1.11, p > .05$], mesleki rehberlik [$t_{(861)} = -0.95, p > .05$], eğitsel rehberlik [$t_{(861)} = -0.81, p > .05$], rehber öğretmeni [$t_{(861)} = 1.06, p > .05$] ve okulun şartları [$t_{(861)} = 0.56, p > .05$] boyutlarında cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Bu bulgu, 11. sınıf öğrencilerinin rehberlik programına ilişkin görüşleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını göstermektedir (Tablo 10). Ancak katılımcı grupların görüşleri puan ortalamaları açısından değerlendirildiğinde, kız ve erkek öğrencilerin görüşlerinin birbirlerine yakın olduğu görülmüştür. Ayrıca, kız öğrencilerin rehber öğretmen ve okulun şartlarına ilişkin görüşlerinin puan ortalamasının daha yüksek olduğu; diğer alt boyutlar olan kişisel, mesleki ve eğitsel rehberlik boyutlarında ise erkek öğrencilerde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca hem kız hem de erkek öğrencilerin kişisel, mesleki, eğitsel rehberlik, rehber öğretmen ve okulun şartları boyutlarına ilişkin katılımlarının “orta düzeyde” olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 10).

Lise Türü Değişkenine Göre Bulgular

Farklı 5 lise türüne göre gruplandırılan öğrencilerin, rehberlik ve psikolojik danışmanlık birimi hakkındaki görüşleri arasında anlamlı fark olup olmadığını sınamak için, lise türüne göre oluşturulan grupların görüşlerinin ortalamaları ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile karşılaştırılmış sonuçları Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. 11. sınıf öğrencilerinin rehberlik programına ilişkin görüşlerinin alt boyutlarının lise türüne göre karşılaştırılması

Boyutlar	Gruplar	N	\bar{X}	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı fark (Tukey)
Kişisel Rehberlik	A) Fen Lisesi	102	2.84	Gruplar arası	49.105	4	12.276	14.05	.00*	
	B) Anadolu Lisesi	228	2.85							
	C) Anadolu İmam Hatip Lisesi	240	3.05	Gruplar içi	749.227	858	.873			
	D) Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	216	3.31							
	E) Sosyal Bilimler Lisesi	77	2.49							
	Toplam	863	2.99							
Mesleki Rehberlik	A) Fen Lisesi	102	3.08	Gruplar arası	51.654	4	12.914	11.92	.00*	D-E
	B) Anadolu Lisesi	228	3.13							

	C) Anadolu İmam Hatip Lisesi	240	3.39						
	D) Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	216	3.50	929.017	858	1.083			
	E) Sosyal Bilimler Lisesi	77	2.66						
	Toplam	863	3.25						
Eğitsel Rehberlik	A) Fen Lisesi	102	3.10	52.030	4	13.008	12.776	.00*	
	B) Anadolu Lisesi	228	3.27						
	C) Anadolu İmam Hatip Lisesi	240	3.42						
	D) Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	216	3.60	873.554	858	1.018			D-E D-A
	E) Sosyal Bilimler Lisesi	77	2.72						
	Toplam	863	3.33						
Rehber Öğretmen	A) Fen Lisesi	102	3.02	45.353	4	11.338	8.669	.00*	D-E D-A
	B) Anadolu Lisesi	228	3.01						
	C) Anadolu İmam Hatip Lisesi	240	3.28						
	D) Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	216	3.44	1122.173	858	1.308			
	E) Sosyal Bilimler Lisesi	77	2.68						
	Toplam	863	3.17						
Okulun Şartları	A) Fen Lisesi	102	2.81	82.989	4	20.747	17.880	.00*	
	B) Anadolu Lisesi	228	2.68						
	C) Anadolu İmam Hatip Lisesi	240	3.03						
	D) Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	216	3.47	995.562	858	1.160			D-E D-A
	E) Sosyal Bilimler Lisesi	77	2.68						
	Toplam	863	2.99						

* $p < .05$

Analiz sonuçlarına göre, kişisel rehberlik [$F_{(4-858)} = 14.05, p < .05$], mesleki rehberlik [$F_{(4-858)} = 11.92, p < .05$], eğitsel rehberlik [$F_{(4-858)} = 12.776, p < .05$], rehber öğretmen [$F_{(4-858)} = 8.669, p < .05$] ve okulun şartları [$F_{(4-858)} = 17.880, p < .05$] boyutlarında öğrencilerin rehberlik programına ilişkin görüşlerinin lise türüne göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmektedir. Farklılığın kaynağını tespit etmek için yapılan Post Hoc Tukey analizi bulgularına göre kişisel, mesleki, eğitsel rehberlik, rehber öğretmen ve okulun şartları alt boyutlarında mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencilerinin puan farklılığına yol açabilecek düzeyde yüksek puanlar aldıkları görülmüştür. Öğrencilerin puan ortalamaları dikkate alınarak bir değerlendirme yapıldığında, meslek lisesi öğrencilerinin rehberlik programının tüm alt boyutlarında en yüksek puanları aldığı; en düşük puan ortalamasına sahip lise türünün ise sosyal bilimler lisesi olduğu görülmektedir (Tablo 11).

Rehberlik Biriminden Daha Önce Yararlanmış Olma Durumu Değişkenine Göre Bulgular

11. sınıf öğrencilerinin rehberlik programına ilişkin görüşlerini daha önce rehberlik biriminden hizmet almış olma değişkeni açısından karşılaştırmak için bağımsız örneklem için t testi kullanılmış, analiz sonuçları Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. 11. sınıf öğrencilerinin rehberlik programına ilişkin görüşlerinin alt boyutlarının daha önce rehberlik hizmeti almış olma durumu değişkenine göre karşılaştırılması

Boyutlar	Gruplar	N	\bar{X}	SS	Sd	t	p
Kişisel Rehberlik	Evet	446	3.12	.981	861	4.42	0.0
	Hayır	417	2.83	.916			
	Toplam	863					
Mesleki Rehberlik	Evet	446	3.40	1.088	861	4.59	0.0
	Hayır	417	3.07	1.013			
	Toplam	863					
Eğitsel Rehberlik	Evet	446	3.48	.998	861	4.81	0.0
	Hayır	417	3.14	1.053			
	Toplam	863					
Rehber Öğretmen	Evet	446	3.34	1.173	861	4.82	0.0
	Hayır	417	2.96	1.119			
	Toplam	863					
Okulun Şartları	Evet	446	3.04	1.110	861	1.59	0.11
	Hayır	417	2.92	1.127			
	Toplam	863					

* $p < .05$

Analiz sonuçlarına göre, öğrencilerin kişisel rehberlik [$t_{(861)} = 4.42, p < .05$], mesleki rehberlik [$t_{(861)} = 4.59, p < .05$], eğitsel rehberlik [$t_{(861)} = 4.81, p < .05$], rehber öğretmeni [$t_{(861)} = 4.82, p < .05$] boyutları daha önce rehberlik biriminden yararlanmış olma durumu bakımından anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Bununla birlikte, okulun şartları [$t_{(861)} = 1.59, p > .05$] boyutunda ise daha önce birimden yararlanma durumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Daha önce birimden hizmet alan öğrencilerin kişisel rehberlik, mesleki rehberlik, eğitsel rehberlik ve rehber öğretmen boyutlarına ilişkin puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 12). Öte yandan katılımcı grupların görüşleri puan ortalamaları açısından değerlendirildiğinde, daha önce rehberlik birimden hizmet alan öğrencilerin kişisel, mesleki, eğitsel rehberlik, rehber öğretmen ve okulun şartları boyutlarına ilişkin katılımlarının “orta düzeyde” olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 12).

Öğrencilerin Not Ortalaması Değişkenine Göre Bulgular

Farklı not ortalamaları kategorisine göre gruplandırılmış öğrencilerin rehberlik programına ilişkin görüşlerinin Kruskal-Wallis H testi sonuçları Tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13. 11. sınıf öğrencilerinin rehberlik programına ilişkin görüşlerinin alt boyutlarının not ortalaması değişkenine göre karşılaştırılması

Boyutlar	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p	Anlamlı Fark (Mann Whitney U)
Kişisel Rehberlik	A) 50 ve altı	20	411.08	5	5.059	.40	
	B) 50-60	104	462.25				
	C) 60-70	172	456.29				-
	D) 70-80	264	426.72				
	E) 80-90	214	412.51				
	F) 90 ve üzeri	89	416.94				
	Toplam	863					
Mesleki Rehberlik	A) 50 ve altı	20	350.63	5	4.287	.50	-
	B) 50-60	104	424.12				
	C) 60-70	172	451.92				
	D) 70-80	264	437.24				
	E) 80-90	214	417.46				
	F) 90 ve üzeri	89	440.43				
	Toplam	863					
Eğitsel Rehberlik	A) 50 ve altı	20	202.21	5	7.594	.18	-
	B) 50-60	104	182.61				
	C) 60-70	172	174.54				
	D) 70-80	264	197.94				
	E) 80-90	214					
	F) 90 ve üzeri	89					
	Toplam	863					
Rehber Öğretmen	A) 50 ve altı	20	391.10	5	13.737	.01*	C-E
	B) 50-60	104	427.61				C-A
	C) 60-70	172	471.81				
	D) 70-80	264	448.16				
	E) 80-90	214	385.20				
	F) 90 ve üzeri	89	433.99				
	Toplam	863					
Okulun Şartları	A) 50 ve altı	20	363.85	5	15.679	.01*	C-E
	B) 50-60	104	418.17				C-A
	C) 60-70	172	477.54				
	D) 70-80	264	449.35				
	E) 80-90	214	387.88				
	F) 90 ve üzeri	89	430.08				
	Toplam	863					

* $p < .05$

Analiz sonuçlarına göre, öğrencilerin rehber öğretmen [$\chi^2_{(5)} = 13.737, p < .05$] ve okulun şartları [$\chi^2_{(5)} = 15.679, p < .05$] boyutundaki görüşleri arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Mann Whitney U testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalar neticesinde bu farkın, not ortalaması 60-70 arasında olan öğrencilerin, 80-90 arası not ortalaması olan öğrenciler ve 50 ve altı not ortalamasına sahip öğrenciler arasındaki farkların anlamlı düzeyde en yüksek olduğu görülmüştür. Buna göre, not ortalaması 60-70 arasında olan öğrencilerin diğer not ortalamalarına sahip öğrencilere kıyasla rehber öğretmen ve okulun şartları alt boyutunda daha yüksek puan aldıkları saptanmıştır (Tablo 13).

Rehberlik programına ilişkin diğer boyutlar olan kişisel rehberlik [$\chi^2_{(5)} = 5.059, p>.05$], mesleki rehberlik [$\chi^2_{(5)} = 4.287, p>.05$] ve eğitsel rehberlik [$\chi^2_{(5)} = 7.594, p>.05$] boyutlarında katılımcı grupların görüşleri arasında not ortalaması bakımından anlamlı farklılık görülmemektedir (Tablo 13).

Öğrencilerin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Bulgular

Kardeş sayısı kategorisine göre gruplandırılmış öğrencilerin rehberlik programına ilişkin görüşlerinin Kruskal-Wallis H testi sonuçları Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14. 11. sınıf öğrencilerinin rehberlik programına ilişkin görüşlerinin alt boyutlarının kardeş sayısı değişkenine göre karşılaştırılması

Boyutlar	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p	Anlamlı Fark (Mann Whitney U)
Kişisel Rehberlik	A) Tek	12	280.50	4	12.948	.01*	E-A
	B) 1	10	350.10				
	C) 2	54	350.27				
	D) 3	107	423.51				
	E) 4 veya üstü	680	443.70				
	Toplam		863				
Mesleki Rehberlik	A) Tek	12	257.75	4	9.161	.57	-
	B) 1	10	409.00				
	C) 2	54	388.66				
	D) 3	107	414.19				
	E) 4 veya üstü	680	441.66				
	Toplam		863				
Eğitsel Rehberlik	A) Tek	12	180.46	4	23.040	.00*	B-A B-C
	B) 1	10	527.65				
	C) 2	54	344.52				
	D) 3	107	411.76				
	E) 4 veya üstü	680	445.16				
	Toplam		863				
Rehber Öğretmen	A) Tek	12	280.21	4	6.078	.19	
	B) 1	10	443.50				
	C) 2	54	402.84				
	D) 3	107	418.90				
	E) 4 veya üstü	680	438.89				
	Toplam		863				
Okulun Şartları	A) Tek	12	283.33	4	10.584	.03*	E-A E-C
	B) 1	10	402.75				
	C) 2	54	358.90				
	D) 3	107	420.85				
	E) 4 veya üstü	680	442.61				
	Toplam		863				

* $p<.05$

Analiz sonuçlarına göre, öğrencilerin kişisel rehberlik [$\chi^2_{(4)} = 12.948, p<.05$], eğitsel rehberlik [$\chi^2_{(4)} = 23.040, p<.05$] ve okulun şartları [$\chi^2_{(4)} = 10.584, p<.05$] boyutundaki görüşleri arasında öğrencilerin kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık görülmektedir. Mann Whitney U testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalar neticesinde anlamlı farkın, kişisel rehberlik boyutunda, 4 veya üstü kardeşi olan katılımcılar ile tek çocuk olan katılımcılar arasında;

eğitsel rehberlik boyutunda, bir kardeşi olan katılımcıların puanları ile iki kardeşi olan ve tek çocuk olan öğrencilerin puanları arasında; okulun şartları boyutunda ise, 4 veya üstü kardeşi olan katılımcılar ile tek çocuk olan ve iki kardeşi olan öğrenciler arasında olduğu görülmüştür (Tablo 14). Rehberlik programına ilişkin diğer boyutlar olan mesleki rehberlik [$\chi^2_{(4)} = 9.161, p > .05$], rehber öğretmen [$\chi^2_{(4)} = 6.078, p > .05$] boyutlarında katılımcı grupların görüşleri arasında kardeş sayısı bakımından anlamlı farklılık görülmemektedir (Tablo 14).

Baba Eğitim Düzeyine Göre Bulgular

Baba eğitim düzeyi kategorisine göre gruplandırılmış öğrencilerin rehberlik programına ilişkin görüşlerinin Kruskal-Wallis H testi sonuçları Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15. 11. sınıf öğrencilerinin rehberlik programına ilişkin görüşlerinin alt boyutlarının baba eğitim düzeyi değişkenine göre karşılaştırılması

Boyutlar	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P	Anlamlı Fark (Mann Whitney U)
Kişisel Rehberlik	A) İlkokul	267	452.64	4	11.736	.02*	B-D
	B) Ortaokul	220	456.19				B-C
	C) Lise	193	408.28				-
	D) Üniversite	135	379.97				
	E) Okuryazar değil	48	448.04				
	Toplam	863					
Mesleki Rehberlik	A) İlkokul	267	451.77	4	7.695	.10	-
	B) Ortaokul	220	452.27				
	C) Lise	193	401.12				
	D) Üniversite	135	405.02				
	E) Okuryazar değil	48	429.14				
	Toplam	863					
Eğitsel Rehberlik	A) İlkokul	267	449.10	4	15.098	.00	B-A
	B) Ortaokul	220	468.82				B-C
	C) Lise	193	410.31				
	D) Üniversite	135	373.66				
	E) Okuryazar değil	48	419.43				
	Toplam	863					
Rehber Öğretmen	A) İlkokul	267	451.93	4	5.092	.27	
	B) Ortaokul	220	441.99				
	C) Lise	193	412.72				
	D) Üniversite	135	419.49				
	E) Okuryazar değil	48	388.06				
	Toplam	863					
Okulun Şartları	A) İlkokul	267	446.40	4	10.584	.03*	E-A
	B) Ortaokul	220	459.03				E-C
	C) Lise	193	407.95				
	D) Üniversite	135	405.47				
	E) Okuryazar değil	48	399.33				
	Toplam	863					

* $p < .05$

Analiz sonuçlarına göre, öğrencilerin kişisel rehberlik [$\chi^2_{(4)} = 11.736, p < .05$], eğitsel rehberlik [$\chi^2_{(4)} = 15.098, p < .05$] ve okulun şartları [$\chi^2_{(4)} = 10.584, p < .05$] boyutundaki görüşleri arasında öğrencilerin baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık görülmektedir. Mann Whitney U testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalar neticesinde, kişisel rehberlik boyutunda ortaokul mezunu babalar ile lise ve üniversite mezunu babalar arasında; eğitsel rehberlik boyutunda, ortaokul mezunu babalar ile ilkokul ve lise mezunu babalar arasında; okulun şartları boyutunda ise, okuryazar olmayan babalar ile ilkokul ve lise mezunu babalar arasında anlamlı farkın olduğu görülmüştür (Tablo 15). Rehberlik programına ilişkin diğer boyutlar olan mesleki rehberlik [$\chi^2_{(4)} = 7.695, p > .05$], rehber öğretmen [$\chi^2_{(4)} = 5.092, p > .05$] boyutlarında katılımcı grupların görüşleri arasında baba eğitim düzeyi bakımından anlamlı farklılık görülmemektedir (Tablo 15).

Anne Eğitim Düzeyine Göre Bulgular

Anne eğitim düzeyi kategorisine göre gruplandırılmış öğrencilerin rehberlik programına ilişkin görüşlerinin Kruskal-Wallis H testi sonuçları Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16. 11. sınıf öğrencilerinin rehberlik programına ilişkin görüşlerinin alt boyutlarının anne eğitim düzeyi değişkenine göre karşılaştırılması

Boyutlar	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p	Anlamlı Fark (Mann Whitney U)
Kişisel Rehberlik	A) İlkokul	430	438.52	4	16.621	.00*	
	B) Ortaokul	178	426.50				C-D
	C) Lise	73	445.01				C-B
	D) Üniversite	41	282.51				
	E) Okuryazar değil	141	455.80				
	Toplam		863				
Mesleki Rehberlik	A) İlkokul	430	444.03	4	18.966	.00*	C-D
	B) Ortaokul	178	415.56				C-B
	C) Lise	73	447.16				
	D) Üniversite	41	276.82				
	E) Okuryazar değil	141	453.34				
	Toplam		863				
Eğitsel Rehberlik	A) İlkokul	430	437.12	4	11.397	.02*	E-D
	B) Ortaokul	178	425.58				E-B
	C) Lise	73	426.11				
	D) Üniversite	41	315.04				
	E) Okuryazar değil	141	461.54				
	Toplam		863				
Rehber Öğretmen	A) İlkokul	430	436.87	4	2.167	.70	
	B) Ortaokul	178	434.88				
	C) Lise	73	428.79				
	D) Üniversite	41	377.71				
	E) Okuryazar değil	141	430.96				
	Toplam		863				

Okulun Şartları	A) İlkokul	430	438.40	4	8.571	.07
	B) Ortaokul	178	436.52			
	C) Lise	73	429.32			
	D) Üniversite	41	321.90			
	E) Okuryazar değil	141	440.18			
Toplam		863				

* $p < .05$

Analiz sonuçlarına göre, öğrencilerin kişisel rehberlik [$\chi^2_{(4)} = 16.621, p < .05$], mesleki rehberlik [$\chi^2_{(4)} = 18.966, p < .05$] ve eğitsel rehberlik [$\chi^2_{(4)} = 11.397, p < .05$] boyutundaki görüşleri arasında öğrencilerin anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık görülmektedir. Mann Whitney U testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalar neticesinde, kişisel rehberlik ve mesleki rehberlik alt boyutlarında lise mezunu anneler ile ortaokul ve üniversite mezunu anneler gruplarındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Ayrıca, eğitsel rehberlik alt boyutundaki puan farkının okur-yazar olmayan anneler ile üniversite ve ortaokul mezunu anneler gruplarında olduğu görülmüştür. Sonuçlara göre, annesi lise mezunu olan öğrencilerin kişisel rehberlik ve mesleki rehberlik boyutlarında; annesi okur-yazar olmayan öğrencilerin ise eğitsel rehberlik alt boyutunda daha yüksek puan aldıkları saptanmıştır (Tablo 16). Rehberlik programına ilişkin diğer boyutlar olan rehber öğretmen [$\chi^2_{(4)} = 2.167, p > .05$], okulun şartları [$\chi^2_{(4)} = 8.571, p > .05$] boyutlarında katılımcı grupların görüşleri arasında anne eğitim düzeyi bakımından anlamlı farklılık görülmemektedir (Tablo 16).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

11. sınıf öğrencilerinin kişisel rehberlik alt boyutuna ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi

Kişisel rehberlik alt boyutuna ilişkin bulgulara göre, öğrencilerin kişisel rehberlik hizmetlerine ilişkin okul rehberlik programı hakkındaki katılımlarının orta düzeyde olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, okul rehberlik programına ilişkin katılımın diğer alt boyutlara göre kişisel rehberlik alt boyutunda en düşük olduğu görülmektedir. Öğrencilerin kişisel rehberlik alt boyutunda en çok katılım gösterdikleri ifadenin “Karşılaştığım sorunların çözümünde gereken yardımı alabilmemi sağlar” olduğu; en düşük katılım gösterdikleri ifadelerin ise, “Karşı cinsle ilişkilerimde yaşadığım sorunlarla başa çıkamamda etkilidir.” ve “Beden sağlığım için gerekli alışkanlıkları edinmemde yararlıdır” olduğu görülmüştür. Öğrencilerin kişisel sorunları için rehberlik hizmetlerinden faydalanabildikleri; fakat dönemin getirdiği bedensel farklılıklar ve fiziksel sağlığa ilişkin alışkanlıkların edinilmesinde rehberlik hizmetlerinden yeterince faydalanamadıkları görülmektedir. Bu

durum, ergenlik dönemindeki riskli davranışların fazla olması ve davranışlar hakkında paylaşımların kısıtlanmasıyla açıklanabilir. Riskli davranışlar arasında yer alan ve bireylerin sağlığı için tehdit oluşturabilecek sigara, alkol ve madde bağımlılığı, dijital oyunlar, sosyal medya gibi kullanım bozuklukları hakkında ergenlerin bu konuda kısıtlanmak istememelerinden dolayı paylaşımdan kaçınmalarının ihtimal dâhilinde olduğu düşünülmektedir.

Demografik değişkenlere göre kişisel rehberlik alt boyutundaki katılımın farklılaşma düzeyleri incelendiğinde, lise türüne göre mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencilerinin kişisel rehberlik alt boyutunda en yüksek puanı aldığı; sosyal bilimler lisesi öğrencilerinin ise en düşük puanı aldığı görülmüştür. Anne ve baba eğitim düzeyine göre kişisel rehberlik boyutunun anlamlı düzeyde farklılaştığı, babası ortaokul mezunu olanların ve anneleri lise mezunu olanların katılım düzeylerinin en yüksek olduğu görülmüştür.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre, öğrencilere yönelik sağlanan kişisel rehberlik hizmetlerinin öğrenci görüşlerine göre orta düzeyde olduğu görülmektedir. Okul psikolojik danışma ve rehberlik biriminin bireysel görüşmeleri ilk sıraya almasına ek olarak bu çalışmada öğrencilerin söz konusu alana ilişkin katılımının orta düzey olması, ergenlik döneminde olmaları itibarıyla bu alanda kısmen yardım almak istemelerinden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Yüksel-Şahin (2008) tarafından yapılan araştırmada, ortaöğretim öğrencilerinin rehberlik programını değerlendirmesinden elde edilen sonuçlara göre rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri arasında bireyi tanıma hizmetlerinin yer aldığı görülmektedir.

Araştırmanın bulgularına göre, değerlendirme ölçeğinde yer alan tüm alt boyutlarda mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencilerinin daha yüksek yararlanım düzeyi ve katılım bildirdiği görülmektedir. Mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencilerinin sınav sistemi ve tercih edebilecekleri bölümler hakkında daha detaylı bilgi alma ihtiyacının söz konusu olabileceği ve bu yüzden öğrencilerin görüşleri çerçevesinde mesleki, eğitsel ve kişisel rehberlik hizmetlerine ilişkin katılımlarının daha fazla olabileceği düşünülmektedir. Çiçek-Sağlam ve Topçu'nun (2015) 9. sınıf öğrencilerinin rehberlik programına ilişkin görüşlerinin değerlendirildiği çalışmalarında, eğitsel, mesleki ve kişisel rehberlik hizmetlerinin kısmen etkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca, anadolu öğretmen lisesi öğrencilerinin rehberlik programını daha yararlı bulduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin kişisel rehberlik boyutundaki görüşleri arasında öğrencilerin anne ve babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık görülmektedir. Bu bulgu, Çiçek-Sağlam ve Topçu (2015) tarafından yürütülen çalışma sonucuyla tutarlılık göstermektedir. Elde edilen sonuç doğrultusunda, öğrencilere ve ailelere yönelik rehberlik programının incelenmesi ve gözden geçirilmesi gerekliliği düşünülebilir.

Araştırmanın bulgularına göre, okul rehber öğretmenlerinin görüşleri çerçevesinde öğrencilere yönelik hizmet alanları öğrencilerin görüşleri ile tutarlıdır. Bu bulguya benzer olarak Tokalı'nın (2007) çalışmasında da, rehber öğretmenler, sınıf içi rehberlik etkinlikleri bakımından ilk olarak mesleki rehberlik, bireyi tanıma, ilgi alanları ve yeteneklerin keşfedilmesi ve okula uyum sağlamak olduğunu belirtmişlerdir.

11. sınıf öğrencilerinin mesleki rehberlik alt boyutuna ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi

Mesleki rehberlik alt boyutuna ilişkin bulgulara göre öğrencilerin katılımlarının orta düzey olduğu görülmektedir. Katılımcıların en yüksek katılım gösterdikleri ifadenin "Geleceğe ilişkin hedef belirlemede etkilidir" olduğu; en düşük katılım gösterdikleri ifadenin, "Yetenekleri tanımamı sağlar" ifadesi olduğu görülmüştür. En yüksek katılım gösterilen ifade doğrultusunda öğrencilerin meslek tercihleri konusunda okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinden yararlandığı görülmektedir. Bununla birlikte, okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık biriminin öğrencilerin yeteneklerini ortaya çıkarma konusunda, öğrenci görüşleri göz önüne alındığında yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir.

Demografik değişkenlere göre mesleki rehberlik alt boyutuna katılım düzeylerinin farklılığı incelendiğinde, lise türüne göre mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencilerinin mesleki rehberlik alt boyutuna ilişkin katılımlarının en yüksek olduğu görülmektedir. En düşük katılım gösteren lise türü ise sosyal bilimler lisesi olarak tespit edilmiştir. Daha önce rehberlik hizmeti almış olma durumu bakımından mesleki rehberlik alt boyutuna ilişkin görüşlerin farklılık gösterdiği, daha önce hizmet aldığını belirten öğrencilerin mesleki rehberlik alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Anne eğitim düzeyine göre, öğrencilerin mesleki rehberlik alt boyutuna ilişkin katılımlarının farklılığının anlamlı olduğu ve annesi lise mezunu olan öğrencilerin mesleki rehberlik alt boyutundaki katılımının daha yüksek olduğu görülmüştür. Annelerin lise mezunu olmasının öğrencilerin doğru kaynaktan bilgi edinebilmek adına annelerin yeterli düzeyde eğitime sahip olduğu söylenebilir. Lise mezunu annelerin daha motive olabileceği kendi yükseköğretim

beklentilerini çocuklara yansıtmış olabileceği düşünülebilir. Öte yandan anneleri lise mezunu olan öğrencilerin mesleki konularda katılımının daha yüksek olmasının ebeveynin öğrenciyi teşvik edebilecek bilgiye sahip olmasıyla ilişkilendirilebilir.

Peker (2008) farklı liselerdeki öğretmen, öğrenci ve okul yöneticilerinin rehberlik programına ilişkin görüşlerini incelemiştir. Sonuçlara göre, öğretmenlerin rehberlik programına ilişkin beklentilerinin, öğrencilerin kişisel ve eğitsel rehberliğe ilişkin beklentilerinden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Mesleki açıdan lise öğrencilerinin geleceklerine ilişkin önemli kararlar verebileceği aşamaya geldiği dönemde olduğu bilinmekle birlikte, bu dönemde öğrencilere sağlanacak rehberlik hizmetlerinin öğrencilerin kendilerini tanımalarına yönelik ve ilgi alanları ile imkânlarını keşfetmesine yönelik olması gerektiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda, rehberlik programı kapsamında mesleki rehberlik hizmetlerinin ergenlik dönemindeki öğrenciler için etkin bir biçimde sürdürülmesi gerektiği öne sürülmektedir (Can, 1998).

Van Esbroeck, Tibos ve Zaman (2005), mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı kapsamında beş önemli faktörün söz konusu olduğunu ve bu konuda destek sağlayan uzmanların belirtilen faktörler doğrultusunda hizmet sağlamanın etkili olacağını öne sürmüşlerdir. Faktörler, mesleğe yönelik kişilik özellikleri, ilgili alanları ve eğilimler, yetenekler, istihdam olanakları, aileye ilişkin bilgiler ve kişilerin karşılaşması muhtemel olaylar ve yaşantıları şeklinde belirtilmiştir. Bu doğrultuda, okullardaki rehberlik programının söz konusu faktörleri göz önünde bulunduracak biçimde disiplinler arası ve bütüncül bir yaklaşım benimsemesi gerektiği ifade edilmiştir.

11. sınıf öğrencilerinin eğitsel rehberlik alt boyutuna ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi

Eğitsel rehberlik alt boyutuna ilişkin bulgulara göre, öğrencilerin katılımlarının orta düzeyde olduğu görülmektedir. Bu boyutun 11. sınıf öğrencilerinin en yüksek katılım gösterdiği alt boyut olduğu görülmektedir. Her öğrencinin yaşamının her aşamasında eğitsel rehberliğe ihtiyaç duyması, bu boyutun önemini ortaya koymaktadır. Yanıtlar arasında, en yüksek katılımın olduğu ifadelerin "Ders çalışma alışkanlığı kazanabilmem açısından yararlıdır" ve "Verimli ders çalışma tekniklerini öğrenmemi sağlar." ifadeleri olduğu görülmektedir. En düşük katılımın olduğu ifadenin ise "Okul çevresindeki eğitsel ve sosyal imkânlardan haberdar olmamı sağlar" olduğu görülmektedir.

Demografik değişkenlere göre eğitsel rehberlik alt boyutuna ilişkin bulgular incelendiğinde, mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencilerinde katılım en yüksek; daha önce

rehberlik hizmeti aldığını bildiren öğrencilerin katılımlarının yüksek; kardeş sayısına göre ise katılımdaki farklılığın anlamlı olduğu görülmüştür. Bir kardeşi olduğunu bildiren katılımcıların puanları diğer öğrencilere göre daha yüksektir. Daha önce rehberlik hizmetinden yararlanmış olan öğrencilerin, sürece ilişkin bilgilerinin olması sebebiyle katılımlarının daha yüksek olabileceği düşünülebilir.

Anne ve baba eğitim düzeyine göre, babaları ortaokul mezunu olan ve anneleri okuryazar olmayan öğrencilerin eğitsel rehberlik boyutundaki katılımının daha yüksek olduğu görülmüştür. Elde edilen sonuç, ebeveynlerin eğitim düzeyi bakımından çocuklarının eğitimine ilişkin daha az bilgiye sahip olmalarından ve çocuklarını yönlendirebilecek güncel bilgilere sahip olma bakımından kısıtlı olmalarından kaynaklı bir durum olabilir. Ailelerin çocuklarını eğitsel anlamda bilgilendirmede yeterli düzeyde bilgiye sahip olmaması sebebiyle, öğrencilerin eğitsel konularda rehberlik hizmetlerinden daha fazla yararlanabileceği olasılığını düşündürmektedir.

Kepçeoğlu'nun (1999) çalışmasında da, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin amaçları, işlev ve işleyişleri, öğrencilerin gelişim özelliklerinin de ihtiyaç ve problem alanları açısından farklılıklar göstermesi nedeniyle bu durum öne sürülmüştür. Lise öğrencilerinin geleceklere ilişkin önemli kararlar aldıkları dönemde üniversite sınavlarına giriş ve meslek edinme açısından yönlendirilmeye ve akademik yeterliliği ve eğitsel yeterlilikleri sağlamak adına destekleyici ve yönlendirici hizmetlere erişimlerinin olması gerekmektedir. Öğrencilere yönelik eğitsel ve mesleki rehberlik çerçevesinde ilgi ve yetenek alanlarının keşfedilmesi ve bu konuda sistematik bir biçimde destekleyici ilişki kurulmasının önemli olduğunu belirtmiştir.

11. sınıf öğrencilerinin rehber öğretmen alt boyutuna ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi

Rehber öğretmen alt boyutuna ilişkin bulgular incelendiğinde, öğrencilerin en yüksek katılım gösterdiği ifadenin "Sınıf rehber öğretmenleri, rehberlik etkinliklerini uygularken isteklidir." olduğu; en düşük katılım gösterdiği ifadenin ise "Okul rehber öğretmenleri, öğrencilerin kişisel-sosyal gelişimlerini ve ders başarılarını takip edebilmektedir." olduğu görülmektedir. Rehber öğretmen alt boyutundaki ifadelerin katılım ortalamaları arasındaki farkın çok az ve orta düzeyde olduğu görülmektedir.

Demografik değişkenlere göre rehber öğretmen alt boyutuna ilişkin bulgular incelendiğinde, mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencilerinin puanlarının en yüksek olduğu görülmektedir. Mesleki ve teknik anadolu liselerindeki okul rehberlik ve psikolojik

danışmanlık hizmetlerinin diğer lise türlerinden daha farklı konulara ağırlık vermiş olmaları sebebiyle öğrencilerin katılımlarının daha yüksek olabileceği düşünülmektedir. Daha önce rehberlik hizmeti aldığını bildiren öğrencilerin rehber öğretmen alt boyutuna ilişkin görüşlere katılım puanlarının en yüksek ve not ortalaması 60-70 arası olan öğrencilerin katılımlarının en yüksek olduğu görülmüştür. Daha önce öğrencilerin rehber öğretmenleri veya okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık birimi hakkındaki görüşlerinin olumlu olması sebebiyle hizmet almaya daha istekli olabildikleri ve bu yüzden hizmet alan öğrencilerin katılımının daha yüksek olduğu düşünülmektedir.

Karataş ve Polat'ın (2013) okul yöneticilerinin rehberlik hizmetlerine ilişkin bakış açılarını inceledikleri araştırmada; okul yöneticileri, rehberlik hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde okulların yeterli olmadığını ve alınan kararların uygulamaya konulamadığını ifade etmişlerdir. Bu çalışmada ise, öğrencilerin okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık programının öğrencileri takip etme konusunda düşük katılımları olmasının okul yönetiminin rehberlik hizmetlerini yerine getirmede yeterli olanak sağlayamamasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Işıkgöz'ün (2017) çalışmasında, okul yöneticileri, rehberlik hizmetlerine ilişkin genel olarak olumlu görüşleri olduğunu, öğrenciyi tanımaya yönelik hizmetleri sağlaması ve öğrenci gelişimini takip etmeleri bakımından önemli bir hizmet olduğunu belirtmişlerdir. Bu çalışmada ise, öğrencilerin görüşleri doğrultusunda, sınıf rehber öğretmenlerinin rehberlik faaliyetlerine karşı istekli olmalarıyla ilgili daha fazla katılımları olduğu görülmektedir. Günümüzde ise rehberlik programlarının çerçevelendirildiği gelişimsel rehberlik modelinin öğrencilere hayatlarında başarılı olmaları ve işlevselliklerini sürdürebilmeleri için gerekli olan becerileri kazandırmaya yönelik hedefleri söz konusudur (Doğan, 2016). Bu doğrultuda, çalışmadaki 11. sınıf öğrencilerinin rehberlik servisinden yararlanım düzeyi ve katılımlarının sınıf rehberlik etkinliklerinde daha fazla olduğu görülmektedir.

11. sınıf öğrencilerinin okulun şartları alt boyutuna ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi

Okulun şartları alt boyutuna ilişkin bulgular incelendiğinde, alt boyuta ilişkin öğrencilerin en yüksek katılım gösterdiği ifadenin "Okuldaki rehber öğretmen sayısı yeterlidir." olduğu görülmektedir. En düşük katılımın olduğu ifadenin ise "Rehberlik etkinliklerini uygulayabilmek için haftada bir ders saati yeterlidir." olduğu görülmektedir. Bu bulgu, öğrencilerin rehberlik etkinlikleri için bir ders saatinden daha fazlasına ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Öğrenciler sınıf içi rehberlik etkinliklerinin süresinin

arttırılması gerektiğini düşünmektedir. Bu durum, öğrencilerin rehberlik hizmetlerinden yararlanım düzeyleri ve katılımlarının çok boyutlu nitelikte olduğunu göstermektedir.

Demografik değişkenlere göre okulun şartları alt boyutunun farklılaşma düzeyleri incelendiğinde, mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencilerinin puanlarının en yüksek, sosyal bilimler lisesi ve anadolu lisesi öğrencilerinin katılımlarının ise en düşük olduğu görülmektedir. Not ortalaması 60-70 arası olan öğrencilerin ve 4 veya üstü kardeşi olanların okulun şartları alt boyutundaki katılım puanları en yüksek bulunmuştur. Not ortalamaları 60-70 arasında olan öğrencilerin akademik başarı için okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinden yararlanmak isteyebileceği düşünülmektedir. Öte yandan, kardeş sayısı 4 veya üzeri olan öğrencilerin aile dışında yardım alabileceği birim olarak rehberlik birimini benimsemiş olabileceği düşünülmektedir.

Elde edilen bu sonuçlardan yola çıkarak aşağıdaki önerilere yer verilebilir:

Araştırmanın bulguları doğrultusunda mesleki ve teknik anadolu lisesi 11. sınıf öğrencilerinin rehberlik programına ilişkin katılımlarının en yüksek olduğu görülmesi sebebiyle diğer lise türlerinde öğrencilerin rehberlik programını daha etkili bulması adına okul rehber ve psikolojik danışmanların öğrencilerle etkileşimlerini arttırarak okul içerisindeki etkinliklerle servisi tanımaları sağlanabilir.

Bu araştırmada elde edilen bulgular göz önünde bulundurulduğunda, öğrencilerin yeteneklerini tanımlarını sağlayacak biçimde mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığının yapılandırılması gerektiği düşünülmektedir.

Öğrencilerin görüşleri doğrultusunda sınıf içi rehberlik hizmetleri ders saat sayısının artırılmasının programdan yararlanma açısından etkili olacağı düşünülmektedir.

Anne ve baba eğitim düzeyinin detaylı incelemesiyle öğrencilere yönelik rehberlik programının etkililiğinin artırılması için ebeveyn eğitim düzeylerine göre ebeveynler ile ilişkilerin düzenlenmesi yoluna gidilebilir.

Not ortalaması düşük olan öğrencilerin, rehberlik programından yararlanmasını arttıracak seçenekler değerlendirilmelidir. Not ortalaması düşük olan öğrencilere eğitsel rehberlik konusunda etkili hizmet sağlayabilmek için incelemeler ve çalışmalar yapılmalıdır.

Araştırma yalnızca 11. sınıf öğrencilerinin rehberlik programına ilişkin görüşlerini kapsamaktadır. 11. sınıf öğrencilerine ek olarak 9., 10. ve 12. sınıf öğrencilerinin görüşlerinin alındığı çalışmalar yapılabilir. Ayrıca çalışmanın kapsamına sınıf öğretmenleri, okul

rehberlik ve psikolojik danışmanları ve okul müdürlerinin dahil edilmesiyle rehberlik programına ilişkin görüşlerin karşılaştırılabileceği düşünülmektedir.

Bilgilendirme

Bu çalışma, birinci yazarın ikinci yazarın danışmanlığında hazırladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Bu çalışmada kullanılan verilerin 2020 yılı öncesine ait olduğu araştırmacılar tarafından onaylanmıştır.

Yazar Katkı Beyanı

Burak BİNGÖL: *Alanyazın taraması, kavramsallaştırma, metodoloji, veri toplama formunun uygulanması, verilerin toplanması, işlenmesi, analizi, yorumlanması, inceleme-yazma ve düzenleme.*

Mehtap SARAÇOĞLU: *Kavramsallaştırma, metodoloji, danışmanlık ve denetim (ölçme aracı ve veri analizi), inceleme-yazma ve düzenleme.*

Kaynaklar

- Bhargava, S., & Sriram, S. (2016). Counsellor characteristics and the counselling experience. In S. Sriram (Ed.), *Counselling in India* (pp. 13-33). Singapore: Springer.
- Burmansah, B., Rugaiyah, R., & Mukhtar, M. (2020). Mindful leadership: the ability of leader to establish connection to others, community, and deal with changes skillfully-a case study of buddhist higher education institute leader. *International e-Journal of Educational Studies (IEJES)*, 4 (7), 133-149. <https://doi.org/10.31458/iejes.618343>
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Can, G. (1998). İlköğretimde rehberlik. In A. Hakan (Ed.), *Eğitim bilimlerinde yenilikler* (pp. 111-123). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. No: 1016.
- Çiçek-Sağlam, A., & Topçu, Ç. (2015). 9. sınıf rehberlik programının öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(1), 171-210.
- Doğan, S. (2016). Okul rehberliği ve danışmanlığı alanında çağdaş bir yaklaşım: Kapsamlı rehberlik program modeli. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(13), 56-64.
- Işıkgöz, M. (2017). Okul yöneticilerinin rehberlik hizmetlerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi (Kayseri ili örneği). *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 7(2/1), 1-10.
- Joker, H., & Ghaderi, Z. (2015). Effectiveness of a solution-based counseling on students' self-perception. *Educational Research and Review*, 10(15), 2141-2145.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemi*. İstanbul: Nobel Akademi Yayınları.
- Karataş, İ. H., & Polat, M. (2013). Okul yöneticilerinin rehberlik hizmetlerine bakış açıları üzerine okul rehber öğretmenlerinin görüşleri. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 105-123.
- Kepçeoğlu, M. (1999). Eğitimde psikolojik danışma ve rehberlik uygulamalarının gelişimi ve belli başlı sorunlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 264-272.
- Kuzgun, Y. (2014). *Rehberlik ve psikolojik danışma*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Mironova, S. (2016). *The role of student counselling in school leadership: Case study in finnish and russian schools* (Unpublished master's thesis). University of Jyväskylä.
- Peker, A. (2008). *Farklı liselerdeki öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin rehberlik beklentilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi.
- Ripki, A., Murni, S., & Wahyudi, M. (2020). Creative thinking of vocational high school teachers: effects of transformational leadership and job satisfaction. *International e-Journal of Educational Studies (IEJES)*, 4 (7), 93- 105. <https://doi.org/10.31458/iejes.608021>
- Tan, H. (2000). *Psikolojik danışma ve rehberlik teori ve uygulama. Öğretmen kitapları dizisi*. İstanbul: MEB.
- Tokalı, H. (2007). *9. sınıf rehberlik programının (sınıf öğretmenleri için) rehber öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi.
- Topçu, Ç. (2014). *9. sınıf rehberlik programının öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Bülent Ecevit Üniversitesi.
- Van Esbroeck, R., Tibos, K., & Zaman, M. (2005). A dynamic model of career choice development. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 5, 5-18.
- Yeşilyaprak, B. (2000). *Eğitimde rehberlik hizmetleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yeşilyaprak, B. (2007). *İlköğretimde gelişimsel rehberlik*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Yüksel-Şahin, F. (2008). Ortaöğretimdeki öğrenci görüşlerine göre psikolojik danışma ve rehberlik (pdr) hizmetlerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(2), 1-26.
- Yüksel-Şahin, F. (2015). Okul psikolojik danışmanlarının okullarında verdikleri psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerini değerlendirmeleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(1), 281-298.